

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Madde Bağımlılığının Deri-Benlik Kuramı Çerçevesinde Projektif Testler Aracılığı ile Değerlendirilmesi

Evaluation of Substance Addiction Through Projective Tests within the Scope of Skin-Ego Theory

Elif Çinka¹, Emine Tefrika Tunaboğlu İkiz²

1. Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Turkey

2. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Turkey

ABSTRACT

Objective: This study was carried out to examine the features of the skin ego and functions of the excitation shield of patients who are addicted to intravenous heroin and synthetic cannabinoid with projective methods.

Method: Thirty patients, 15 intravenous heroin users, 15 addicted to synthetic cannabinoid participated whose ages were between 18 and 45. The intravenous heroin users and synthetic cannabinoid users participated in a psychoanalytical oriented clinical interviews, Rorschach Test and Thematic Apperception Test. The content analysis of the data was based on the Paris School system and quantitative analysis was carried out.

Result: The skin ego restructuring of the participants in both groups did not have sufficient stimulation barrier function and the shields of the stimulants were weak. In terms of self and identity designs, people who use intravenous heroin do not attribute aggressive or libidinal value to their designs and try to stay objective; and those who use synthetic cannabinoids can protect their body against internal and external stimuli. It was found that his integrity was felt under threat and his physical concerns were severe.

Conclusion: Synthetic cannabinoid users were more fragile to the stimulation from inside and outside of their body and have lower barrier compared to the intravenous heroin users. Synthetic cannabinoid users have inadequate protection shields against excitation when faced with impulsive and affective experiences.

Keywords: Substance addiction, skin-ego, Rorschach test, Thematic Apperception Test

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada tercih maddesi eroin olup damar içi kullanan kişilerin ve tercih maddesi sentetik kannabinoid olan kişilerin deri-benlik yapılanmaları, uyarı kalkanı işlevleri niteliğinin projektif testler aracılığıyla incelenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini, madde kullanım bozukluğu tanısı almış, yaşları 18-45 yaş aralığında değişen, 15 damar içi eroin kullanım olan ve 15 sentetik kannabinoid kullanımı olan, toplam 30 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar ile psikanalitik yönelimli ön görüşmeler yapılmış, Rorschach Testi ve Tematik Algı Testi uygulanmıştır. Uygulanan testlerin içerik analizi Paris Okulu sistemine göre ve niceliksel analiz ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Her iki gruptaki katılımcıların deri-benlik yapılanmalarının uyarılma engeli işlevinin yeterli olmadığı, uyarı kalkanlarının zayıf olduğu, kendilik ve kimlik tasarımları açısından bakıldığında ise, damar içi eroin kullanan kişilerin sundukları tasarımlara agresif ya da libidinal herhangi bir değer atfetmedikleri, nesnel kalmaya çalıştıkları; sentetik kannabinoid kullanan kişilerin ise içten ve dıştan gelen uyarımlara karşı beden bütünlüğünün tehdit altında hissedildiği, bedensel kaygılarının şiddetli olduğu bulunmuştur.

Sonuç: Elde edilen bulgular, tercih maddesi sentetik kannabinoid olan kişilerin, tercih maddesi eroin olan kişilere göre içten ve dıştan gelen uyarımlara daha fazla açık ve düşük bariyerlere sahip olduklarını göstermiştir. Tercih maddesi sentetik kannabinoid olan kişilerin dürtüsel ve duygulanımsal yaşantılar ile karşılaştığında uyarım kalkanlarının daha fazla yetersiz kaldığı, dürtülerini daha kontrolsüz bir şekilde işledikleri bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Deri-benlik, madde bağımlılığı, Rorschach testi, Tematik algı testi

GİRİŞ

Bağımlılık, bireylerin ruhsal, bedensel sağlığına ya da sosyal yaşamına zarar vermesine karşın, belirli bir takıntılı durumu tekrarlamaya karşı engellenemeyen bir istek duymaları ve bunu sürdürmeleri durumudur (1). Latince “addictus” kelimesi, kişinin köle verilmesi ve acıdan kaçma için tek yol olarak kendini tutsak etmesi anlamına gelmektedir (2). 2017 yılında, dünya çapında 15-64 yaşları arasındaki tahmini 271 milyon kişi (küresel nüfusun %5,5'i) bir önceki yıl madde kullanmıştır. Yine 2017 yılında, dünya genelinde yaklaşık 53.4 milyon insan, bir önceki yıl opioid kullanmıştır ve aynı yıl damar içi madde kullanan kişi sayısı 11,3 milyona ulaşmıştır (3). Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzlem Merkezi (EMCDDA) tarafından hazırlanan raporda ise, Avrupa'da yüksek riskli opioid kullanıcısının 1,3 milyon olduğu ve eroinin en sık kullanılmaya yolunun damar içi olduğu bildirilmiştir (4).

Klinik psikopatolojide kişinin bir nesne ile olan özel tarzdaki ilişkisini ifade için kullanılan bağımlılık terimi; biyolojik, psikolojik ve davranışsal olarak değerlendirilen bir durumdur ve madde ile veya maddesiz olarak (alkol, madde, kumar, internet, yemek, alışveriş, çalışma bağımlılığı gibi) geliştirilen birçok patolojik yapıyı da göstermektedir (2). Psikanalitik literatürde her kuramcı bağımlılığı kendi kuramsal bakış açısına göre kuramsal zenginlik katarak açıklamıştır. Hemen hemen tüm kuramcılar ödipal faktörün etkisini görmezden gelmemelerine rağmen bağımlı kişiliğe preödipal dönemde yaşanan eksikliğin sebep olduğu, özellikle bağımlı kişinin ego yapılanmasındaki hasar üzerinden açıklamaya çalışmışlardır (5).

Sigmund Freud, bağımlılıkla ilgili düşüncelerine ilk kez “Hipnoz” metninde yer vermektedir. Bu makalede hipnoz tekniğinin madde ya da diğer bağımlılıkları tedavi etmek için de kullanılabileceğini belirtmiştir. Wilhelm Fliess'a Kasım 1897 tarihinde yazdığı mektubunda Freud, mastürbasyonu “birincil bağımlılık” olarak ifade etmekte ve bunun yerini alkol, morfin, sigara ve diğer bağımlılıkların aldığı belirtmektedir (6). Freud (1905), “Cinsellik Üzerine Üç Deneme” makalesinde ise bağımlılığı, libidinal gelişimin oral döneme fiksasyonu ile ilişki olarak açıklamakta ve dolaylı olarak bağımlılık ve perversiyon arasında olası ilişkiden bahsetmektedir (7).

Erken dönem psikanalitik literatüre bakıldığında bağımlılığın doğası çoğunlukla madde kullanımının haz verici etkisi üzerinde durularak açıklanmıştır. Glover (1931), bağımlı kişinin maddeyi ilkel, sadistik dürtülerine karşı savunma amaçlı ve psikozdan kaçınmak ve şiddetli duygulanımların üstesinden gelmek için kullandığını metinlerinde belirtmektedir (8). Sandor Rado (1933) da benzer şekilde, bağımlı kişinin madde ile anksiyetesini gidermeyi hedeflediğini düşünmektedir. Sedatif, hipnotik ve narkotik maddelerin acıyı azaltıcı; uyarıcı ve öforizanların haz verici etkisi olduğunu ve egonun rahatlamak için bu maddeleri kullandığını belirtmiştir. (9) Simmel (1948) ise bağımlılığı, pregenital ya da otoerotik masturbatuar düşlemleri olan ve anne rahmine dönmeye yönelik bilinçdışı bir düşlem olarak belirtmektedir (10)

Donald Winnicott (1951/1953) bağımlılığın geçiş nesnesindeki patoloji ile ilişkili olabileceğini; bağımlı kişilerin geçiş nesnesini, ayrılık ve ayrılık sonucunda oluşacak depresyonu inkar etmeyi sağlamak için fetişleştirilebileceğini belirtmiştir (6) Miller da geçiş nesnesi olarak bir kişinin maddeyi enjeksiyon yoluyla kullanması durumunda enjeksiyonun;

annenin sütü, bakımı ve bu kişilerin yaşamlarında eksik olan otoritenin ikamesi olduğunu belirtmiştir (11)

Rosenfeld'e göre madde bağımlısı bireylerin egosu, kırılgan ve depresyonun acısına katlanamayacak kadar güçsüz olduğu için manik mekanizmalara başvurumaktadırlar (12). Krystal da bağımlı bireylerin iyi anneyi sembolik olarak alkol veya madde şeklinde "içe aldığı" bu kişilerin nesneye yapıştığını, ayırlamadığını ve bu yüzden de nesnenin içe alınması fantezisi deneyimini "tekrarlama ihtiyacı" duyduğunu ifade etmiştir (13). Bağımlılık alanına zengin bir kuramsal bakış da Joyce McDougall 'dan gelmektedir. McDougall (1989), madde bağımlılarının, bağımlılık sorununun verdiği acıyı anlamalarına rağmen, bu acıyı ifade edemedikleri için duygularının psikosomatik olduğunu, içsel kırgınlıklarının yoğun olduğunu ve bunu kapatmak için madde kullanma yolunu tercih ettiklerini belirtmiştir (14). Aynı zamanda, madde bağımlılarında görülen daha önceden ihtiyacı olmayan bir maddeye kişinin kendisini alıştırmaya ve maddeyi kendisine ihtiyaç haline getirmesini "yeni ihtiyaçlar" kavramı olarak açıklamıştır (2). David Rosenfeld (2015) ise farklı bir bakış açısı ile madde bağımlılığını üç türde sınıflandırmaktadır: Tip A: Maddenin onlarda yarattığı duyular tarafından sarmalanmaya ihtiyaç duyan; bir zarf ya da deri ikamesi arayışındaki kişilerdir. Tip B: patolojik yas süreci görülen, ayırsamadıkları bir ölü nesne ile özdeşleşen kişilerdir. Tip C: damar içi madde kullanan psikotik beden imgesine sahip kişilerdir. Bu kişilerin, bedenlerinin deri ya da kasların olmadığı, yaşamsal sıvılar veya kandan oluştuğu bilinçdışı bir düşünme ait zihinsel işleyişleri vardır (15).

Psikanalist Didier Anzieu, çocuğun gelişiminin erken dönemlerinde, beninin beden yüzeyi deneyiminden hareketle kendini, kendisine ben olarak temsil etmek için kullandığı bir şekillendirmeyi "deri-ben" olarak isimlendirmektedir. Ruhsal yapılanmada deri hayati bir öneme sahiptir. Yeni doğan annesi ile kurduğu ilk ilişkide annenin derisine dokunarak libidinal yatırımların deri yoluyla iletilmektedir ve nesnenin olmadığı durumlarda ise, tasarımlar deri yoluyla oluşmaya başlamaktadır (16). Kitabının 1995 tarihli ikinci basımında "deri-ben"e sekiz işlevi: tutma, içerme, istikrar, anlamlandırma, karşılıklık, bireyleşme, cinselleşme ve enerji yüklenme olarak belirtmiştir. Deri-benin, Thanatos'a hizmet eden ve derinin ve benin özyıkımını hedefleyen olumsuz bir işlevi olduğu ile ilgili de düşünmüştür. Benin büründüğü imgesel deri, zehirli, boğucu, yakıcı, parçalayıcı bir tunik haline geldiğinde deri-benin zehirli bir etkinliği oluşmaktadır. Psikosomatik alanda çalışanlar kendisine iyi gelebilecek şeylerden kaçınıp zarar veren şeylerden büyülenen alerji mağdurunun ve aynı şekilde madde bağımlısının paradoksal tepkisini güvenlik ve tehlike işaretlerinin tersine dönüşerek deri-benin Thanatos'a hizmet etmesi ile ilişkili olarak açıklamaktadırlar. Anzieu yine kitabında, madde bağımlılığının, ek uyarılma engeli rolünü yerine getiren nesneyi kaybetme korkusu ile başa çıkmak, benlik ve dış uyaranlar arasında bir sis ve duman bariyeri oluşturmak için çözüm olarak ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (16).

Madde kullanımı projektif yöntemler kullanılarak yapılan çalışmalara baktığımızda ise ülkemiz literatüründe az sayıda araştırma bulunduğu fark edilmektedir. Bunlardan bir tanesi kumar oynama ve bonzai bağımlılığı olan vakaların Rorschach ve TAT testleri ile değerlendirildiği çalışmadır; her iki testte de hastaların kötü bir zihinselleştirmelerinin olduğu, işlemsel düşüncenin ön plana çıktığı ve depresif süreçlerin geliştiği, acı ve endişe karşısında bastırma mekanizmasının kullanımının yeterli olmadığı, yarıma ve inkar düzeneklerini kullandıkları bulunmuştur (17) "Madde Bağımlılığı ve Kendiliğin Sınırları-Rorschach Testi ile

Psikanalitik Değerlendirme” adlı araştırmada ise 10 madde bağımlısı kişiye Rorschach Testi yapılmış ve araştırma sonucunda, protokollerde yüksek düzeyde F yanıtlarının bağımlı hasta grubunda fazla olması (F% : %71) duygusal ve kişisel yaşamın bastırıldığını göstermekte olup bozuk form yanıtlarının (F-) sıklıkla vücut parçaları ve anatomisi (böbrek, pelvis, göğüs kafesi) yanıtlarında görülmesi ise beden imgesinin ve kimliğin savunmasızlığının, parçalanma korkusuna bağlı sıkıntıyı açığa çıkardığı şeklinde değerlendirilmiştir. Renk yanıtlarının az sayıda olması da iç ve dış sınırlar arasında aşırı bir katılığa ve hem dışsal uyaranlara hem de içsel tepkilere karşı güçlü bir korumaya işaret ettiği şeklinde yorumlanmıştır (18). Bu çalışmanın konusu ile benzer olan “Deri benlik Kavramı ve Uyuşturucu Madde Kullanan Bireylerin Deri Benlik Yapılanmasının Rorschach Testi ile İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ise Duman (2009), eroin maddesi kullanan kişilerin deri benlik yapılanmalarının kontrol grubuna göre farklılık gösterdiği, bu kişilerin deforme olmuş, bozulmuş deri yanıtları ve korunmaya, kapsanmaya yönelik yanıt içerikleri verdiklerini bulmuştur (19).

Bu çalışma, tercih maddesi eroin olup damar içi kullanan kişilerin ve tercih maddesi sentetik kannabinoid olan kişilerin deri-benlik yapılanmaları, uyarı kalkanı işlevleri nitelikleri arasında farklılık olup olmadığını projektif testler aracılığıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada; damar içi eroin kullanan kişilerin uyarımları kapsamada yetersiz, iç/dış bedensel sınırların arasında hassasiyetin açığa çıktığı; sentetik kannabinoid kullanan kişilerin ise iç/dış sınırların korunduğu bir deri-benlik yapılanmasına sahip olmaları beklenmektedir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu araştırmaya, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi AMATEM (Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi) Servisi'nde tedavi gören, psikiyatri uzmanı tarafından DSM-5 tanı kriterine göre “Madde Kullanım Bozukluğu” tanısı almış, yaşları 18-45 yaş aralığında değişen en az 1 yıldır damar içi eroin kullanan ve sentetik kannabinoid kullanan 30 erkek hasta dahil edilmiştir.

İşlem

Kesitsel tarama yöntemi kullanılarak tasarlanan çalışma İstanbul Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 58209 sayılı başvuru 07.02.2018 tarihinde onay alındıktan sonra Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden kurum izni alınmıştır. Çalışma öncesi katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu okutulup, çalışmaya katılmayı kabul ettiklerine dair yazılı onam alınmıştır. Ardından önce “Sosyodemografik Veri Formu”, “Yarı Yapılandırılmış Öngörüşme Formu” uygulanmış olup sonra “Rorschach Testi” ve “Tematik Algılama Testi” uygulanmıştır. Tüm ölçekler katılımcılara araştırmacı tarafından ortalama 1 saat 30 dakikada uygulanmıştır. Testler uygulandıktan sonra kaydedilen cevaplar İkiz ve arkadaşlarının Türkiye değerlendirme standartlarına göre kodlanmıştır (20). Rorschach Testi sonuçları Fisher ve Cleveland'in önerdiği Zar ve Nüfus Etme Değişkenleri açısından da incelenmiştir. Uygulanan testlerin içerik analizi Paris Okulu sistemine göre; niceliksel analiz ise SPSS programı ile değerlendirilmiştir.

Hipotezi değerlendirme amacıyla ilk olarak gruplar arası deri-benlik yapılanmalarını değerlendirmek için Fisher ve Cleveland'in oluşturduğu Zar ve Nüfus Etme Ölçeği puanları

açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığına bakılacak ve sonrasında yanıtların içerik analizleri yapılacaktır. Ardından Rorschach Testi kimlik kartının (Kart V) içerik analizi yapılacaktır. Damar içi eroin kullanan grubun kimlik kartında bedensel bütünlükle ilgili eksiklikler ve kırılmalığa dair yanıtları daha fazla vereceği düşünülmektedir. Kendilik tasarımlarının değerlendirmek amacıyla ise her iki gruptaki katılımcıların I,, IV,, VII,, IX., X. kartlara verdikleri betimsel yanıtlarının (insan, hayvan, anatomi, vb.) istatistiksel analizi ve içerik analizleri yapılacaktır. Bu kartlarda damar içi eroin maddesini kullanan kişilerin sıklıkla iç-dış sınırların hassasiyetine dair yanıtlara daha çok başvurmaları beklenmektedir. Son olarak Tematik Algı Testi (TAT)'nde her iki grupta da CN- Narsisistik yatırım kategorilerine ait yanıtların içerik analizi yapılacaktır. TAT'de her iki grupta da kimlik, iç-dış sınırlar ile ilgili CN kategorilerine ait yanıtların sıklıkla ortaya çıkması beklenmekle birlikte damar içi eroin maddesini kullanan grubun özellikle daha fazla CN-4'te iç-dış sınırlardaki hassasiyete yönelik yanıtların olduğu hikayeler oluşturacağı düşünülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada “Sosyodemografik Veri Formu”, “Yarı Yapılandırılmış Ön görüşme Formu”, “Rorschach Testi” ve “Tematik Algılama Testi” kullanılmıştır.

Sosyodemografik Veri Formu

Katılımcılara; yaş, meslek, medeni durum, gelir durumu, eğitim durumu, kardeş sayısı, anne ve babasına dair bazı bilgiler ve madde kullanımı ile ilgili klinik geçmişi hakkında bilgi edinmek amacıyla sosyodemografik veri formu doldurtulmuştur.

Yarı Yapılandırılmış Ön Görüşme Formu

Rorschach ve TAT'den önce, katılımcılara psikanalitik yönelimli yarı yapılandırılmış bir ön görüşme yapılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı bu formda katılımcı hakkında kapsamlı bilgi almak amacıyla; anne-babasının birbirleriyle ilişkileri, kaçınıcı çocuk olduğu, ailede alkol/madde kullanan kişilerin varlığı, ebeveynleri ve kardeşleriyle ilişkileri, kronik hastalık öyküsü, psikiyatrik hastalık öyküsü, kendi çocukluğu hakkında detaylı bilgileri içeren 11 adet soru oluşturulmuştur. Bu uygulamada katılımcının herhangi bir süre sınırlaması olmadan, çağrışımalarını kesintiye uğratmadan serbestçe anlatmasına izin verilmiştir.

Rorschach Testi

1911-1912 yılları arasında Hermann Rorschach tarafından geliştirilen, 10 karttan oluşan test, katılımcılardan kartlarda gördüklerine dair cevap almayı amaçlamaktadır. İkiz ve arkadaşları, 2003'ten bugüne Türkiye ergen, yetişkin ve yaşlı norm çalışmalarını tamamlanmıştır (21).

Zar ve Nüfus Etme Değişkenleri: Amerikalı Fischer ve Cleveland (1958), Rorschach'ın mürekkep lekesi testine yanıtlarda, Zar ve Nüfus Etme Değişkenleri'ni tanımlamışlardır (22). Beden imgesinin sınırlarının algılanmasıyla arasında simgesel olarak bağ kurabileceğimiz koruyucu bir yüzey, çeper, kabuk ya da deri içeren her yanıt “Zar Değişkeni” olarak kaydedilir. Bedenin ancak zayıf bir koruma değerine sahip ve kolaylıkla nüfuz edilebilir olduğuna ilişkin her yanıtın denk düştüğü “Nüfus Etme Değişkeni” önceki değişkenin tam tersidir.

Tematik Algı Testi (TAT)

TAT, 1935 yılında Morgan ve Murray tarafından geliştirilmiştir. Shentoub ve Debray 1970 yılında TAT'yi geliştirmişlerdir (23). Bütün gelişmeler ile birlikte günümüzde TAT'de kişiye 16 kart verilerek her bir kart ile ilgili hikaye oluşturması istenmektedir. Test, bireyin kişilik yapısı, nesne ilişkileri, depresif durumla nasıl başa çıktığı, ödipal çatışma, kadınlar arasındaki rekabet, özdeşleşme, iç ve dış sınırlar, arkaik korkular, hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir (24).

Veri Analizi

Elde edilen veriler SPSS 20.0 programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada damar yolu ile eroin maddesini kullanan kişiler ile sentetik kannabinoid maddesini kullanan kişilerin deri-benlik yapılanmalarının farklılık olup olmadığını değerlendirmek amacıyla Mann Whitney U Testi yapılmıştır. İki gruptan elde edilen veriler normal dağılım göstermiyor olduğundan, grupların puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerden olan Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Katılımcılara uygulanan Rorschach ve Tematik Algı Testlerinin içerik analizinde ise, Paris Okulu sistemine özgü içerik analizi yapılmıştır.

BULGULAR

İstatistik tablolarında damar içi eroin kullanan grup "1"; sentetik kannabinoid kullanan grup ise "2" olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 1. Zar yanıtlarının hasta gruplarına göre dağılımı

Tercih Maddesi	N	Ortalama	Sıra Ortalaması	Standart Sapma	P
1	15	1.87	16.87	1.552	.381
2	15	1.33	14.13	1.175	

Rorschach Testi-Zar değişkeni yanıtları için yapılmış olan araştırma grupları arası Mann Whitney U-Testi sonuçlarına göre; Zar değişkeni değerleri açısından istatistiksel anlamlılık sınırı olan $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Değişkenler arası sıra ortalamaları dikkate alındığında ise, damar içi eroin kullanan kişilerin (*Mean Rank: 16,87, SD:1,552*) zar değişkeni puanının sentetik kannabinoid kullanan kişilerden (*Mean Rank: 14,13, SD:1,175*) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Penetrasyon yanıtlarının hasta gruplarına göre dağılımı

Tercih Maddesi	N	Ortalama	Sıra Ortalaması	Standart Sapma	P
1	15	1.27	13.13	1.163	.130
2	15	2.47	17.87	2.100	

Penetrasyon değişkeni değerleri açısından istatistiksel anlamlılık sınırı olan $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Değişkenler arası sıra ortalamaları dikkate alındığında, damar içi eroin kullanan kişilerin (*Mean Rank: 13,13, SD:1,163*) penetrasyon değişkeni puanının sentetik kannabinoid kişilerden daha düşük (*Mean Rank: 17,87, SD:2,100*) olduğu bulunmuştur. Çalışmada her iki grup arasında içerik yanıtlarından sadece anatomi yanıtları açısından istatistiksel anlamlılık sınırı olan $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur ($p: .040$).

Tablo 3: Araştırma grupları arası Rorschach testi içerik yanıtları betimsel istatistikleri

Değişken	Grup	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
H (Bütün İnsan)	1	15	1.33	1.75
	2	15	0.73	0.88
Hd (Kısmi İnsan)	1	15	0.73	1.100
	2	15	1.13	1.59
(H) (Melek, peri vb.)	1	15	.73	.96
	2	15	1	.92
A (Bütün Hayvan)	1	15	7.73	3.97
	2	15	6.47	2.72
Ad (Kısmi Hayvan)	1	15	.80	.94
	2	15	.73	.88
(A) (Canavar, Yaratık, vb.)	1	15	.33	.48
	2	15	.27	.59
Anatomi	1	15	.40	.82
	2	15	1.47	1.76

İçerik Analizi Bulguları

Deri-Benlik Yapılanmalarının Rorschach Zar ve Nüfus Etme Değişkenleri Aracılığıyla Değerlendirilmesi

Damar İçi Eroin Kullanan Grubun Zar Değişkeni Yanıtları;

Kart VIII: “Şunlar sırtlana benziyor sanki, şu ikisi. (?) Şekli. Ayakları felan var...” (Hİ)

Kart IV: “Sürüngen bir şeye benziyor ama adını bilmiyorum. (?) Tosbağa gibi...” (TS)

Damar İçi Eroin Kullanan Grubun Nüfus Etme Değişkeni Yanıtları;

Kart IV: “Özür dilerim ama bu sanki sincabın kurumuş derisine benziyor...” (CŞ)

Kart VII: “...İki tavşan..., ağızlarını açmışlar herhalde haykırıyorlar...” (FÇB)

Sentetik Kannabinoid Kullanan Grubun Zar Değişkeni Yanıtları;

Kart VIII: “Bukelamun, değil mi? Renk değiştirecek... (?) Yürüyüşü...” (İK)

Kart VIII: “Bu bir fantastik karaktere benziyor... Bu, kafasını kapatan kask...” (KD)

Sentetik Kannabinoid Kullanan Grubun Nüfus Etme Değişkeni Yanıtları;

Kart II: “Domuz... (?)...ama kafaları bacakları kesilmiş, kan var... yaralanmış gibi.” (İK)

Kart I: “...Ciğere benzetiyorum. Beynin üstten çekilmiş tomografisine de...” (KD)

Kimlik ve Kendilik Tasarımlarının Rorschach Testi Aracılığıyla Değerlendirilmesi

I., IV., V., VI., VII., VIII., IX., X. kartları incelediğimizde bedene ait tasarımların verilme biçimleri anlaşılabilir (11).

Damar yolu ile Eroin Maddesini Kullanan Grup:

Kart VII: "...Kelebeğe benziyor, 1 gün ömrü var ya rahat rahat uçayım..." (BCU).

Kart X: "... İki tane insan, ayakları yere basıyor, sanki el ele tutuşmuşlar gibi...balık gelmiş yengece saldırıyor gibi ... (?) Akrebin sivri olan kuyruğu sokuyor ya zehirli." (FÇB)

Sentetik Kannabinoid Maddesi Kullanan Grup:

Kart I: "Bir yarasa... Bir kanadı kırılmış, kanadı yok gibi sanki. Yaralı bir yarasa gibi. (?)... Kanatları zedelenmiş ya da yaralanmış gibi..." (ÇD).

Kart X: "Uçan bir insan. Havada. Bir yere konmak istiyor veya bir yere düşüyor." (GT).

Kimlik

Kimlik ile ilgili olarak V. karta bakılmıştır. Beden imgesine gönderme yapmaktadır (11).

Damar Yolu ile Eroin Maddesini Kullanan Grup:

"Yarasa. (?) Bacakları, şurası, kanatları, şurası kafası." (EO).

"Bu da kelebeğe benziyor... (?) İki tane şeyinin olması, kanat gibi olması..." (NÖ).

Sentetik Kannabinoid Maddesini Kullanan Grup:

"Bir yarasa...Gözleri olmayan yarasa... Siyah, karanlık bir çizim. (?) ..." (CBB).

"Şunlar şeylerde olur ya sümüklü böcek bunlar onun gibi, gözlerinin üstünde anten gibi. (EB).

**Deri-Benlik Yapılanmalarının TAT'de CN-Narsisistik Yatırım Kategorisi
Aracılığıyla Değerlendirilmesi**

Bu kategori kişinin kendisine olan yatırımının azlığı ya da fazlalığı hakkında bilgi verir. Kişinin kimlikle ilgili bilgilerini vermektedir (14).

Damar yolu ile Eroin Maddesini Kullanan Grup:

Kart 1: "Çocuk hayalinde elindeki kemanla başarıya ulaşmanın yollarını düşünüyor... (?) Başaracağına eminim, çalar yani. Azimle bakıyor, kararlı." (CŞ).

Kart 13B: "Yalnız bir çocuk... Ayakkabısı yok. (?) Büyür çocuk, daha olgunlaşır. Kendine daha iyi bakar. Böyle küçücük bir evde yaşıyor galiba çocuk." (TS).

Sentetik Kannabinoid Maddesi Kullanan Grup:

Kart 12BG: "Terk edilmiş bir çöl. Ağaç var, kayık... Bu tekneyse çöl o kadar olmuş ki samanlar çıkmaya başlamış... (?) Terk edilmiş bir çöl, nasıl bitebilir ki sonu." (GT).

Kart 2: "Tarla süren bir köle var, bu köle... (?) Bu kız kölelere yardım eder, köleler kaçmaya çalışır ama yakalanırlar ve cezalandırılırlar..." (KG).

TARTIŞMA

Damar içi eroin kullanan kişilerin ve sentetik kannabinoid kullanan kişilerin Rorschach ve Tematik Algı Testleri kullanılarak deri-benlik yapılanmaları arasında farklılık olup olmadığını değerlendirmeyi konu alan bu çalışmada elde edilen bulguların hem istatistiksel analizleri değerlendirilmiş hem de bulgular psikanalitik kuram çerçevesinde tartışılmıştır.

Deri-benlik yapılanmalarına dair bulgular değerlendirildiğinde; iki grup arasında Zar ve Nüfus Etme Değişkeni puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Ancak değişkenler arası sıra ortalamaları dikkate alındığında, damar içi eroin kullanan kişilerin sentetik kannabinoid kullanan gruba göre Zar Değişkeni puanlarının daha yüksek, Penetrasyon Değişkeni puanlarının ise daha düşük olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda damar içi eroin kullanan kişilerin bedenlerine yaptıkları müdahaleden dolayı Penetrasyon değişkeni puanlarının daha yüksek çıkması beklenmekte idi. Bu yönde bir sonucun çıkmaması bu kişilerin daha nesnel kalma çabaları, olması gerekeni söylemeleri şeklindeki yalancı benlikleri (faux self) ile ilişkili olabilir (25). Her iki grubun zar ve nüfus etme değişkenleri ile ilgili verdiği yanıtların içeriklerine bakıldığında ise, sentetik kannabinoid kullanan grubun çoğunlukla bedenin içine dair deforme yanıtlar vermesi deri-benlik yapılanmalarındaki bozulmanın şiddetini göstermesi açısından anlamlıdır. İstatistiksel ve içerik analizine dair bulgular; her iki grubun deri-benlik yapılanmalarının uyanılma engeli işlevinin yeterli olmadığı, uyarı kalkanlarının zayıf olduğu; sentetik kannabinoid kullanan grubun deri-benlik yapılanmasının diğer gruba göre daha zayıf bir koruma değerine sahip ve kolaylıkla nüfuz edilebilir olduğunu göstermektedir. Duman (2009) da yüksek lisans tezinde eroin maddesi kullanan kişilerin deri benlik yapılanmalarının sağlıklı gruba göre farklılık gösterdiğini, bu kişilerin deforme olmuş, bozulmuş deri yanıtları ve korunmaya, kapsanmaya yönelik yanıt içerikleri verdiklerini bulmuştur (19).

Her iki grubun bütün bir beden imgesi oluşturma ile ilgili olarak kimlik kartına (Kart V) verdikleri yanıtların içeriği incelendiğinde; damar içi eroin maddesini kullanan kişilerin kendilik tasarımına dair kartlarda çoğunlukla bütünlüklü bir tasarım verebildikleri, ancak "gördüğüm şeyi söylüyorum, şeklinden" gibi anketteki söylemleri, tasarımılandırma yaşadıkları zorluğu ve nesnel kalma yönünde çabalarını göstermektedir. Aynı zamanda büyük kısmı "kelebek, yarasa" gibi banal yanıtlar vererek tasarıma herhangi bir narsistik değer atfetmemiştir. Eroin kullanan kişilerle yapılan Rorschach çalışmaların kişilerin gerçeğe uygunluk konusunda çok dikkatli oldukları, "görülmesi gerekeni görme" endişe verici, sıkıntı uyandıran duygulanımlardan kaçındıkları şeklindeki sonuçlar araştırmanın bulguları ile benzerdir (2). Sentetik kannabinoid kullanan kişilerin Kart V'e verdikleri yanıtların içeriği incelendiğinde ise; diğer gruba kıyasla protokollerde bütün olmayan/parçalı insan yanıtları daha fazladır ve diğer gruptan farklı olarak çoğunlukla kontamine, deforme ve depresif bir kimlik tasarımı sunmuşlardır. Bu yanıtlar bize iç-dış sınırları sağlam bir şekilde oluşturmadaki hassasiyeti ve beden imgesinin tehdit altında bütünleşmeden uzak olduğunu göstermektedir (21).

Rorschach testi içerik yanıtlarına bakıldığında; çalışmada her iki grup arasında içerik yanıtlarından sadece anatomi yanıtları açısından istatistiksel anlamlılık sınırı olan $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Sentetik kannabinoid kullanan kişilerin protokollerinde bedeni ruhsal düzlemde tasarlayamadığını, bütün ve sağlam bir beden tasarımı oluşturmadaki

zorluklarını gösteren organ yanıtları yoğundur. Silvia da madde bağımlıları ile yaptığı çalışmada sıklıkla vücut parçaları ve anatomi yanıtlarının varlığını beden imgesinin ve kimliğin savunmasızlığı, parçalanma korkusuna bağlı sıkıntıyı açığa çıkardığı şeklinde değerlendirilmiştir (18). Sentetik kannabinoid kullanan kişilerin iç-dış sınırların sembolü halindeki beden yanıtlarında bu sınırları koruyamadığını, dıştan gelen heyecanların beden tarafından karşılanamadığını ve uyarı kalkanlarının yetersiz olduğunu düşündürmektedir (21).

Protokollerde her iki grupta da H yanıtları yüzdesi beklenen değer altında, A yanıtları beklenen değer üzerindedir. Damar içi eroin maddesini kullanan katılımcıların verdiği hayvan yanıtlarının içeriğine bakıldığında; bu gruptaki katılımcıların vermiş oldukları, “tüy, kürk, kurumuş hayvan derisi, post, örümceğin benekleri, yengecin kabuğu...” şeklindeki duyuşsal yanıtlar kişinin koruyucu ikincil bir deriye ihtiyaç duyduğunu göstermesi açısından anlamlıdır. Sentetik kannabinoid kullanan katılımcıların hayvan yanıtlarının içeriği incelendiğinde ise; hayvan yanıtları üzerinden deforme beden tasarımının, depresif ve agresif tasarımların yoğun olduğu bir tasarım ortaya koymuşlardır. “Kanadı kırılmış yarasa, kafası kesilmiş domuz, vb.” yanıtlar Anzieu'nun kuramı ile örtüşmektedir (16). Ayrıca sentetik kannabinoid kullanan grupta Rorschach Testi'nde sıklıkla görülen deforme beden tasarımları, kontamine yanıtlar, anatomi yanıtlarının çokluğu, beden sınırlarının hassasiyeti bu kişilerin psikotik bir ruhsal zeminlerinin olabileceği ile ilgili de düşündürmektedir. Literatürde, sentetik kannabinoid kullanımının psikozu tetiklediği ya da psikoz varlığının madde kullanımını tetiklediği şeklinde neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendiren oldukça fazla sayıda araştırma vardır. Benford ve Caplan, sentetik kannabinoidlerin uzun süreli kullanımında işitsel, görsel varsanılar, paranoid sanrılar, düşünce bloğu, dezorganize konuşma, vb. belirtilerin görülebileceğini belirtmiştir (26). İlk atak psikotik bozukluk tanısıyla yatarak tedavi gören kişilerin madde kullanım bozukluğu eş tanısının araştırıldığı bir çalışmada ise eş tanısı olan grupta en sık yaşam boyu kullanılan maddelerden birinin sentetik kannabinoidler (%84.6) olduğu saptanmıştır (27). Literatürdeki bu ve benzeri sonuçlar sentetik kannabinoid kullanan kişilerdeki psikotik ruhsal zemin ile ilgili düşünceyi destekler niteliktedir.

TAT'de CN- Narsistik Yatırım kategorisi yanıtlarının içeriğine bakıldığında tercih maddesi eroin olup damar içi kullanan kişilerin oluşturdukları hikâyelerde sıklıkla kart ile sınırı kaybedip öznel yaşantılarından bahsettikleri ve oluşturdukları hikâyeleri çoğunlukla olumlu yönde narsistik detaylar üzerinden anlattıkları görülmektedir. Sentetik kannabinoid kullanan kişilerin TAT'de narsistik yatırım kategorisine ait yanıtları değerlendirildiğinde ise; katılımcılar oluşturdukları hikâyelerde kişileri “ötekileşmiş kadın, tarla süren köle, fakir çocuk, terk edilmiş çöl, vb.” şeklinde çoğunlukla olumsuz yönde narsistik detaylar üzerinden anlatmışlardır. Diğer gruptan farklı olarak bu kategoride olumsuz anıları üzerinden hikayenin kahramanı ile özdeşim kurup öykü oluşturarak kart ile sınırı kaybetmeleri dikkat çekmektedir. Yine bu gruptaki katılımcılar da kartların duyuşsal yanlarından etkilenmekle birlikte diğer gruptan farklı olarak “Evin içinde aile oturuyor, içerden dışarıya çıkabilirler, içeride lamba yanıyor, vb.” şeklindeki yanıtlarıyla iç ve dış sınırı ayırtmakta daha fazla zorlanmışlardır. Yapılan bir çalışmada baktığımızda, daha önce bilinen herhangi bir psikiyatrik yakınması olmayan 10 erkek hastada sentetik kannabinoid kullanımı sonrası yeni başlangıçlı psikoz görüldüğü bulunmuştur (28). Yine bir diğer çalışmada sentetik kannabinoid kullanımı sonrası 17 hastanın toplam 21 kez psikiyatri servisine yatışının yapıldığı, bu kişilerde paranoya, dezorganize davranış gibi psikotik bulgular, çökkünlük, bunaltı gibi duyuşdurum dalgalanmaları ve özkıyım düşüncesi ya da davranışı olduğu bulunmuştur (29). Yapılan bu ve

benzeri çalışmaların çoğu, araştırmanın bulgusuyla benzer bir şekilde sentetik kannabinoid kullanımı olan kişilerin ego sınırlarındaki hassasiyeti göstermesi açısından anlamlıdır.

Yapılan bu çalışmanın kısıtlılıklarından biri örnekleminin yeterince büyük olmamasıdır. Daha ileri çalışmada vaka sayısı artırılarak bulguların tekrar değerlendirileceği düşünülmektedir. Bir diğer kısıtlılık ise katılımcıların madde kullanım sürelerinin eşit olmamasıdır. Çalışmada madde kullanım süresinin çalışmanın hipotezleri üzerindeki etkisi göz ardı edilmiştir. Daha ileri çalışmalarda diğer bağımlılıkların (kumar, alışveriş, alkol vb.) deri-benlik yapılanmaları ve dürtüsel işleyişlerinin hem bağımlı kişilerle hem de farklı gruplarla karşılaştırılabileceği çalışmalar yapılarak bu alanda ülkemizdeki literatür zenginleştirilebilir.

Sonuç olarak bu çalışmanın bulguları bütünüyle değerlendirildiğinde; her iki gruptaki katılımcıların deri-benlik yapılanmalarının uyarılma engeli işlevinin yeterli olmadığı, uyarı kalkanlarının zayıf olduğu bulunmuştur. Sentetik kannabinoid kullanan kişilerin içten ve dıştan gelen uyarılara damar yolu ile eroin kullanan kişilere kıyasla daha fazla açık ve düşük bariyerlere sahip oldukları bulunmuştur. Kendilik ve kimlik tasarımları açısından bakıldığında ise, damar yolu ile eroin kullanan kişilerin sundukları tasarımlara agresif ya da libidinal herhangi bir değer atfetmedikleri, nesnel kalmaya çalıştıkları; sentetik kannabinoid kullanan kişilerin ise içten ve dıştan gelen uyarılara karşı beden bütünlüğünün tehdit altında hissedildiği, bedensel kaygılarının şiddetli olduğu, daha psikotik ruhsal zeminlerinin olduğu dikkat çekmiştir. Elde edilen bulgular bu bireylerin psikoterapilerinde kapsayıcı ve koruyucu bir fonksiyonu olan ilişki yapılarına önem verilmesi ve terapi sürecinde sınırların sağlam bir şekilde oluşturulmasının önemini göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Uzbay İT. Madde bağımlılığı: Tüm Boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi, 2015:15-30.
2. Tunaboylu-İkiz T. Paris Psikosomatik Okulu (IPSO), Psikanaliz Buluşmaları 3. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2008:119-127.
3. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). World Drug Report 2019. Vienna:United Nations Publication, 2019:7-22.
4. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). European Drug Report 2017: Trends and Developments. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017:13-16.
5. Akthat, S. Comprehensive Dictionary of Psychoanalysis. London: Karnac Books, 2009:22-23.
6. De Mijolla A. International Dictionary of Psychoanalysis. London: Karnac Books, 2002:23-24.
7. Freud S. Three Essays on the Theory of Sexuality, The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud. London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis., 1905:45-60.
8. Glover E. The prevention and treatment of drug addiction. British Journal of Inebriety (alcoholism and drug addiction). 1931; 29: 13-18.
9. Rado S. The psychoanalysis of pharmacothymia. Psychoanal Q 1933; 2: 1-23.
10. Ulman RB, Paul H. The self psychology of addiction and its treatment: Narcissus in wonderland. London: Routledge, 2006.
11. Miller J. Heroin addiction: the needle as transitional object. J Am Acad Psychoanal 2002; 30: 293-304.
12. Rosenfeld H. On drug addiction. Int J Psychoanal. 1960; 41: 467-475.
13. Krystal, H. Self-representation and the capacity for self-care. Annu Psychoanal 1978; 6: 209-246.
14. McDougall J. Theaters of The Body: A Psychoanalytic Approach to Psychosomatic Illness. New York: W. W. Norton, 1989: 1-30.
15. Rosenfeld D. Uyuşturucu Kullanımı, Gerileme ve İlkel Nesne İlişkileri Uyuşturucu Kullanımının Kategorileri, Sevil Uzunoğlu (Çeviren). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015: 65-99.
16. Anzieu D. Deri-Ben. Nesrin Tura Demiryontan (Çeviren). 1. Baskı, İstanbul: Metis, 2008.

17. Hatiboğlu G. Bağımlılığın projektif testlerle değerlendirilmesi. *Yansıtma*. 2016; 25: 227-236.
18. Silvia M. Drug-addiction and boundaries of the self a psychoanalytical reading through the Rorschach test. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*. 2016; 4(1): 1-16.
19. Duman EN. Deri benlik kavramı ve uyuşturucu madde kullanan bireylerin deri benlik yapılanmasının rorschach testi ile incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler ABD, 2009.
20. Tunaboşlu-İkiz T, Atak İE, Düşgör B, Zabcı N. Rorschach Kodlama Kitabı 2: Yetişkin Normları. İstanbul: Bağlam Yayınları. 2009.
21. Tunaboşlu-İkiz T. Rorschach Testi- Psikanalitik Yorum, Kodlama ve Uygulamalar. İstanbul: Bağlam Yayınları. 2017.
22. Fisher S, Cleveland SE. *Body Image and Personality*. New York: Dover. 1968.
23. Anzieu D, Chabert C. *Projektif Yöntemler*, Bahar Kolbay (Çeviren). 1. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayınları. 2011.
24. Tunaboşlu-İkiz T. *Tematik Algı Testi: Psikanalitik Yönelimli El Kitabı*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2016.
25. Krystal H, Raskin, HA. *Drug Dependence: Aspects of Ego Function*. Detroit: Wayne State Univ Press. 1970: 212-214.
26. Benford DM, Caplan JP. Psychiatric sequelae of spice, K2, and Synthetic cannabinoid receptor agonists. *Psychosomatics* 2011; 52: 295.
27. Tuğba E, Özhan Y, Ali Güven K, Gül K. İlk atak psikoz tanısıyla yatarak tedavi gören ergen hastalarda madde kullanım bozukluğu eş tanısının tedavi yanıtı üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2019; 20: 385-394.
28. Hurst D, Loeffler G, McLay R. Psychosis associated with synthetic cannabinoid agonists: A case series. *Am J Psychiatry* 2011; 168: 1119.
29. Glue P, Al-Shaqsi S, Hancock D et al. Hospitalisation associated with use of the synthetic cannabinoid K2. *N Z Med J*. 2013; 126:18-23.